

Dosedlová, Aneta

Kult předků

In: Dosedlová, Aneta; Hegerová, Terézia; Krajcová, Pavla; Mašková, Kateřina; Mydliarová, Lucia; Russeová, Zuzana; Samoylova, Nataliya; Shejbalová, Zuzana. *Tradiční rodina v Číně*. 1., elektronické vydání Brno: Masarykova univerzita, 2019, pp. [39]-45

ISBN 978-80-210-9395-9

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/141669>

Access Date: 16. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

4. KULT PŘEDKŮ

Aneta Dosedlová

Kult předků je druh víry, který je založen na uctívání zemřelých předků. Je nevyhnutelně spojen se společenstvími, které věří v posmrtný život. Tito lidé se domnívají, že jejich zemřelí předkové mohou mít vliv na jejich životy, a tak je pozitivně či negativně ovlivňovat. V rámci rodiny se tedy předkové uctívají přinášením obětí, díky kterým si snaží předky naklonit na svou stranu. Kult předků vždy byl a dosud je nevyhnutelně spjat s čínskou společností. Výskyt kultu předků v čínské společnosti nacházíme již v prvních písemných památkách z doby dynastií Shang a Zhou. V hrobkách také bylo nalezeno velké množství milodarů, které dokládají existenci víry v posmrtný život. Mimo Čínu byl kult předků významnou součástí kultur např. starověkého Egypta či Indie.

1. KULT PŘEDKŮ V TRADIČNÍ ČÍNSKÉ RODINĚ

Duchové předků hrají v kultu předků významnou roli, která vyjadřuje ve vztahu živých k mrtvým nepřetržitost existence sociálních skupin, od rodiny až ke státu.¹ Kult předků tedy do jisté míry určuje, kde se člověk v rámci hierarchizované čínské společnosti nachází a kým je. Jedinec si uvědomuje, že existuje jenom díky svým předkům, a proto jim po jejich smrti vyjadřuje úctu skrze pravidelné obětování.

Důležitost určité vzájemnosti je zřejmá napříč rodinnými vztahy v čínské rodině a vědomí vzájemné závislosti a odpovědnosti mezi rodiči a synem je nezbytná pro chod a fungování rodiny jako silné jednotky. Když byl syn malým dítětem, které bylo neschopné se samo najíst a obléct, byli tu pro něj rodiče, kteří ho oblékli, nasýtíli a vychovali. Jak roste, přebírá na sebe více a více odpovědnosti a jakmile rodiče zestárnou, oplácí svým rodičům jejich péči, když byl dítě tím, že o ně ve stáří pečuje a zajistí je.

Tato vzájemnost mezi starší a mladší generací v rámci rodiny je běžná v mnoha kulturách, v čem se ale čínská společnost odlišuje od ostatních, je právě kult předků. Ve společnosti, která věří v kult předků a posmrtný život, totiž závislost a odpovědnost ve vztahu rodič-dítě pokračuje i po smrti.

Zesnulý rodič totiž potřebuje ke spokojenému posmrtnému životu, aby mu jeho mužský potomek v rámci zvyklostí kultu předků obětoval. Sám potomek zase na druhou stranu ke šťastnému životu potřebuje určitý nadpřirozený dohled, souhlas či určitý druh pomoci. V tradiční čínské rodině se totiž věří, že všechny radostné rodinné události se dějí díky pomoci zesnulých předků jako odměna předkům za jejich obětování.

Duch předka ale kromě pomoci či požehnání může přinést i smůlu, neštěstí či nemoci, pokud jim potomek dostatečně často neobětuje či jsou-li úplně zapomenuti. Proto je i v zájmu všech potomků, aby své předky uctívali a pravidelně jim obětovali.

2. KDO OBĚTUJE A KOMU

Pokud jsou duchové předků závislí na pravidelném uctívání a obětování ze strany živých, nutně potřebují mladší generaci, která jim tyto oběti bude přinášet. To znamená, že každá generace musí nezbytně přivádět na svět děti. Tito potomci se pak postarají o starší generace pravidelným obětováním v rámci kultu předků.

V případě, že člověk nezplodil potomka, nemá mu kdo obětovat. Je tak odsouzen k posmrtnému životu hladového ducha, který se toulá na onom světě bez jídla, oblečení nebo peněz. Stejný osud čekal i ženy, které zemřely svobodné. Občas se pro tyto zbloudilé duchy lidí, konaly obřady, při kterých se jim obětovalo. Důvodem tohoto obětování zbloudilým duchům byla obava, že by mohli škodit.

Běžné každodenní obětování v rámci domácího oltáře mají na starosti převážně ženy, jelikož je považováno za něco jako starost o správný chod domácnosti. Co se ale týče obětování v rámci důležitých svátků

1. Malina 2009, 2061.

a událostí, jako jsou narozeniny zesnulého předka, má na starosti obětování muž, zpravidla nejstarší muž, hlava domácnosti. Nevyskytují se zde žádní kněží, předkům může obětovat pouze vlastní potomek. Potomek neobětuje naprosto všem předkům celého rodu. Každý duch předka jednou dojde k bodu, kdy je pro žijící generaci již natolik vzdálený, že pro něj ztrácí významnost a necítí mu již potřebu obětovat. Důležitá je v tomto případě určitá osobní zkušenost se zesnulým, když byl naživu. Obvykle se obětovalo třem, maximálně pěti předešlým generacím předků. Tabulka předka, kterému už nebylo nutné obětovat, se rituálním způsobem buď spálila, nebo pohřbila. Takováto místa pohřbení se časem také stala zapomenutými, což mělo být rituálním koncem osudu předka a v tuto chvíli se jeho duše měla rozplynout.²

3. TABULKA A SÍŇ PŘEDKŮ

Každý člověk, který je po smrti uctíván jako předek, získává tabulku se jménem, která ho reprezentuje. Tato tabulka je vyrobená ze dřeva, je asi 10–20 cm široká a alespoň dvakrát tak vysoká. Je na ní napsané jméno a často i úřední titul zesnulého. Duše zesnulého se má údajně zdržovat poblíž tabulky hlavně během obětování.³

Tabulky byly vystaveny na domácích oltářích, případně v síni předků. Domácí oltáře sloužily ke každodennímu obětování, o které se staraly zpravidla ženy. Místo na domácím oltáři bylo omezené, takže nebylo možné vystavovat tabulky všech předků donekonečna. Často se hovoří o třech až pěti generacích předků, jejichž tabulky byly vystaveny na domácím oltáři.⁴

Síň předků byla zpravidla samostatná budova v areálu velkých obytných dvorů, která byla postavena pouze za účelem obětování. V těchto síních se často nacházely tabulky předků desítek generací. Jednalo se o tabulky předků, kteří rod založili, či se nějakým způsobem zasloužili o jeho čest, slávu, či bohatství.⁵ Obětování v rámci síně předků byla ryze mužská záležitost, ženy se takového obětování nemohly účastnit.⁶

Výstavba takovéto síně byla nákladná, takže si ji mohly dovolit pouze zámožné rodiny. Rodiny, které neměly dostatek financí na výstavbu síně předků, používaly hedvábné pruhy. Na tyto pruhy se napsalo jméno předka a pruh se následně stočil a skladoval na bezpečném místě.⁷

3.1. Obřady a obětiny

Posmrtný svět se podle představ Číňanů podobá světu živých. Proto když člověk za svého života potřeboval k přežití jídlo, peníze, oblečení a střechu nad hlavou, bude tyto věci potřebovat i ve svém posmrtném životě.

Přenesení těchto věcí ze světa živých do světa mrtvých probíhá převážně spalováním. Všechny věci, které chce člověk poslat svým předkům na onen svět, jsou vyrobeny z papíru a při obřadu se spálí. Můžeme se tak setkat s papírovými penězi, oblečením, sluhy nebo domy. Posmrtný svět se modernizuje spolu se světem živých, je tedy možné vidět obětování papírových aut a dalších vynálezů moderního světa.

Aby si člověk byl jistý tím, že jeho obětiny dorazí ke správnému předkovi, na papírové obětiny se napíše jeho jméno. Ve většině případů to ale není nutné, jelikož se obřad koná v místě, kde se má duch předka nacházet.⁸

Co se týče obětí ve formě pokrmů, duch předka jí pouze jejich esenci. Ta se mu pošle pomocí doutnající tyčinek, které se vloží do připravených pokrmů a potravin. Poté, co se duch nají, sní „zbytek“ jídla rodina. Tímto způsobem se podílí na hostině s předky.

---

2. Baker 1979, 90.

3. Obuchová 2000, 51.

4. Baker 1979, 88.

5. Tamtéž, 92.

6. Tamtéž, 94.

7. Guter 2005, 169.

8. Baker 1979, 83.

3.2. Pohřeb a kult předků

Smrt a pohřeb jsou témata úzce spojená s kultem předků. Po smrti se údajně duše člověka rozdělí na více částí. Jedna z nich zůstává v těle zesnulého, který je s ní pohřben. Této části duše se obětuje především při příležitosti Svátku čistoty a jasu (*qingmingjie* 清明节). Další část sídlí v tabulce předků, která je vystavena na domácím oltáři tak, aby měla přehled o každodenním chodu domácnosti.⁹

Další část duše má po smrti putovat přímo do pekla, kde je souzena na základě svých skutků za života. Tato duše potřebovala velké množství obětí ze strany pozůstalých, jelikož se věřilo v to, že úplatkařství je stejně efektivní ve světě mrtvých, jako je ve světě živých.¹⁰

Více o pohřbech v Číně viz kapitola Pohřeb a posmrtný život.

3.3. Svátky spojené s kultem předků

Mimo každodenní obětování, či obětování ve významné dny spojené s osobou předka, existují také svátky, které mají přímou spojitost s kultem předků a obětováním. Jedním z nich je např. Svátek na počest předků (*jizujie* 祭祖节). Slaví se první den desátého lunárního měsíce a je spojený s obřadem pálení šatů. První den desátého lunárního měsíce je prvním zimním dnem, a proto se rodina musí postarat o to, aby předkům nebyla zima. Při této příležitosti se pálí papírové napodobeniny oblečení.¹¹

Svátky poloviny roku (*zhongyuanjie* 中元节) se slaví patnáctý den sedmého měsíce a někdy se označují jako Svátek hladových duchů. Za hladového ducha se považují ti, kterým nemá kdo obětovat, a proto na onom světě strádají. V tuto dobu má být údajně otevřeno záhrobí a tyto duše mohou na svět mezi živé. Aby si je lidé naklonili, pořádají se obřady díkyvdání duchům a obětuje se jim, aby neškodili.¹²

Svátek čistoty a jasu (*qingmingjie* 清明节) se slaví sto šestý den po zimním slunovratu. Je to svátek, při jehož příležitosti rodiny společně navštěvují a uklízejí hroby zesnulých předků a následně jim obětují. Více o svátcích v 7. kapitole.

3.4. Kult předků v současné Číně

Obřady a rituály spojené s kultem předků byly v minulosti označeny za zpátečnické pověry a byly státem potlačované, což jeho praktikování a šíření významným způsobem ovlivnilo.¹³ V současné době je velkým protivníkem víry v kult předků narůstající vzdělání obyvatel. S vyšším vzděláním totiž člověk hledá odpovědi na otázky spojené se životem a smrtí spíše pomocí vědy než duchovní cestou.¹⁴ Dalším negativním faktorem, který ovlivňuje praktikování kultu předků, je migrace z vesnic do měst. Lidé migrující za prací, kteří se vrací do svého rodiště a místa, kde se nacházejí hroby zesnulých předků, jednou až dvakrát za rok nemají možnost pravidelně předkům obětovat.¹⁵

I tak ale výsledky výzkumu na téma spirituálního života Číňanů, který byl proveden v roce 2007, ukázaly, že kolem 70% dospělé populace dodržuje určité praktiky či tradice spojené s kultem předků, jako je např. navštěvování hrobů zesnulých předků.¹⁶

---

9. Tamtéž, 86.

10. Tamtéž, 84.

11. Obuchová 2000, 139.

12. Tamtéž, 138.

13. Hu 2016, 178.

14. Tamtéž, 180.

15. Tamtéž, 177.

16. Tamtéž, 180.

Použitá literatura

Baker, Hugh D. R. *Chinese Family and Kinship*. London: MacMillan Press, 1979.

Guter, Josef. Bohové a symboly staré Číny: *Slovník čínské mytologie*. Praha: Brána, 2005.

Hu, Anning. Ancestor Worship in Contemporary China: an Empirical Investigation. *China Review* 16, no. 1. Hong Kong: Chinese University Press, 2016: 169–186. <https://doi.org/10.1080/10670564.2015.1075716>

Malina, Jaroslav a kol. *Antropologický slovník aneb co by mohl o člověku vědět každý člověk (s přihlédnutím k dějinám literatury a umění)*. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2009. Dostupné z: https://is.muni.cz/do/1431/UAntr-Biol/el/antropos/pdf/antropologicky_slovník.pdf

Obuchová, Lubica. *Čínské symboly*. Praha: Grada, 2000.

ROZŠIŘUJÍCÍ ČETBA

Li Rui, Záhrobní zásnuby – anotace

Povídka Záhrobní zásnuby od Li Ruie byla napsána v roce 1986, ve kterém se odehrává i její děj. Povídka se odehrává v chudé venkovské části Číny, kde před čtrnácti lety tragicky zemřela mladá dívka, která byla, jako mnoho mladých na konci šedesátých a začátku sedmdesátých let, poslána z města na venkov učit se životu prostých venkovanů. Dívka zde zemřela a obyvatele vesnice i čtrnáct let po její smrti trápí její nešťastný osud a mají obavy, že její trápící se duch přinese vesnici neštěstí. Celá vesnice vybere peníze na zakoupení ženicha. Dívce uspořádají posmrtnou svatbu, aby upokojili jejího ducha a žila šťastně na onom světě. Zajímavý je kontrast v rámci myšlení vesničanů, kteří na jedné straně odmítají a odsuzují pověry jako „feudální“ zavrženíhodné myšlenky, ale na druhé straně pevně věří, že posmrtná svatba umožní dívce spokojený posmrtný život a její duch nebude vesnici škodit.

(Li Žuei. *Záhrobní zásnuby*. Přel. Olga Lomová. *Nový Orient* 1997/ 1 - zvláštní číslo.)

Xiao Hong, Vodní lampičky – anotace

Povídka *Vodní lampičky* se nachází ve sborníku povídek *Dětská nevěsta a jiné povídky* vydaném v roce 2018, v originále poprvé vyšla v roce 1940. Popisuje průběh oslav svátku duchů, který se v Číně tradičně slaví patnáctého dne sedmého lunárního měsíce. Svátek duchů je příležitostí, kdy mohou lidé udělat dobrý skutek a posláním lampičky po řece mohou napomoci duším zemřelých, kterým bylo ukřivděno a které si po smrti zachovávají zášť. Takový duch se nemůže odloučit od světa živých a velmi trpí. Autorka představuje také s tímto svátkem spojenou pověru, která říká, že děti narozené v tento den se stávají obětí takto bloudících duší a v životě nebudou milovány. Jejich jedinou cestou k vysvobození je chytit se jedné z těchto lampiček, jejíž světlo je povede k vysvobození z tohoto utrpení. Autorka se ale zároveň zamýšlí, kam lampičky směřují a jaký je osud těchto nešťastných duší.

(Xiao Hong. *Dětská nevěsta a jiné povídky*. Přel. Lucie Olivová. Praha: Verzone, 2018. Xin.)

4.1 Domácí oltář předků ve Vietnamu

Na oltáři se nachází obětiny v podobě ovoce a funkci tabulek předků zastupují fotografie. Čínské nápisy ukazují, že je i v dnešním Vietnamu patrný vliv čínské konfuciánské tradice.

Foto: Donald Trung

4.2 Tabulky předků

Tabulky jsou předváděny v síni předků při výročních oslavách a ozdobeny papírovými girlandami. Jsou ze dřeva a typická je jejich nápadná barevnost.

Jinmen, Taiwan, 2012

Foto: Lucie Olivová

4.3 Portrét předků, dílo neznámého autora z 19.století. Tempera na plátně, 185 x 98 cm. Portréty předků se vyvěšovaly se pouze při hlavních obřadech. V tomto případě jde o hromadný portrét předků, jaký známe až z průběhu dynastie Qing. V první linii vidíme patriarchu a jeho maželku s malými postavami sloužících. Pod nimi se v druhé linii nachází jejich synové a na nejnižší úrovni jejich manželky, kterých je více než mužů.

